

Executive summary

Sažetak

Sažetak

Od više od 100 pokazatelja prikazanih u ovom izvješću, 12 ih je nazvano glavnim pokazateljima. Njihova je svrha dati opću sliku napretka koji je EU ostvario u području održivog razvoja u odnosu na ciljeve utvrđene u Strategiji održivog razvoja EU-a. Ocjena napretka ostvarenog od 2000. na temelju tih glavnih pokazatelja dala je miješanu sliku, kako je prikazano u tablici u nastavku.

Tablica 0.1. Ocjena promjena glavnih pokazatelja održivog razvoja (EU-27, od 2000.)¹

Područje pokazatelja održivog razvoja	Glavni pokazatelj	Ocjena promjena u EU-27
Socioekonomski razvoj	Stvarni BDP po glavi stanovnika	
Održiva potrošnja i proizvodnja	Produktivnost resursa	
Socijalna uključenost	Ljudi izloženi riziku siromaštva ili socijalne isključenosti (*)	
Demografske promjene	Stopa zaposlenosti radnika starije životne dobi ²	
Javno zdravlje	Očekivani životni vijek pri rođenju (**)	
Klimatske promjene i energija	Emisije stakleničkih plinova	
	Udio obnovljive energije u bruto konačnoj potrošnji energije (**)	
	Potrošnja primarne energije	
Održivi promet	Potrošnja energije u prometu u odnosu na BDP	
Prirodni resursi	Uobičajeni indeks ptica	
	Ulov riba iz fondova izvan sigurnih bioloških granica	
Globalno partnerstvo	Službena razvojna pomoć (**)	
Dobro upravljanje	[Nema glavnog pokazatelja]	:

(*) od 2008 . (**) od 2004.

¹ Objašnjenje metode ocjenjivanja i značenja vremenskih simbola prikazanih u uvodu.

² Zbog promjene metodologije ocjenjivanja pokazatelj se ne može uspoređivati s prethodnim izdanjima Izvješća o praćenju. Više pojedinosti u poglavlju ovog izvješća o „demografskim promjenama“.

Sažetak

Na stranicama u nastavku prikazana je detaljnija procjena ključnih trendova uočenih od 2000. kojom se nadopunjuje analiza glavnih pokazatelja održivog razvoja.

Napreduje li EU prema održivom razvoju?

Glavni trendovi u socioekonomskom razvoju

Stvarni BDP po glavi stanovnika – znakovi skromnog oporavka?

- Između 2000. i 2012. stvarni BDP po glavi stanovnika u EU-u povećao se u prosjeku za 0,9 % godišnje. U razdoblju između 1995. i 2007., prije početka gospodarske krize, BDP po glavi neprestano je rastao u EU-u pri prosječnoj stopi od 2,4 %.
- U 2008. stvarnim gospodarstvom zavladao je financijska i gospodarska kriza i BDP po glavi stanovnika smanjio se za 4,8 % u 2009. (u usporedbi s 2008.). Brzom provedbom financijskih poticaja i drugih mjera politika na nacionalnoj razini i razini EU-a spriječeni su najgori učinci krize i stabilizirao se BDP po glavi stanovnika za 2010. i 2011.
- U kontekstu blagog oporavka u 2012., stvarni BDP po glavi opet se smanjio za 0,6 % u usporedbi s 2011.

Kriza nastavlja opterećivati ulagačku klimu u EU-u

- Između 2003. i 2007., ulaganja su se (kao udio BDP-a) blago povećala, slijedeći gospodarski ciklus. Uslijed nestabilnosti na stabilnom tržištu i gospodarske krize, narušeno je povjerenje kućanstava i poduzeća, zbog čega su ulaganja počela brzo opadati. Nagli pad ulaganja na najnižu razinu u cijelom desetljeću od oko 19 % između 2009. i 2011. uglavnom je bio posljedica rezova u poslovnom sektoru.
- U razdoblju između 2000. i 2012., stopa štednje kućanstava u EU-u slijedila je gospodarski ciklus. Dok su kućanstva smanjila štednju za vrijeme gospodarskog rasta između 2003. i 2007., trend se promijenio za vrijeme gospodarskog reza i veće nestabilnosti tržišta nakon krize. Unatoč znakovima slabog gospodarskog oporavka, stopa štednje kućanstava počela je opet padati nakon 2009.

Je li gospodarstvo EU-a postalo konkurentnije i inovativnije?

- Stabilan porast produktivnosti radne snage između 2000. i 2007. zaustavljen je zbog usporavanja gospodarskih aktivnosti u 2008. i 2009. Iako je produktivnost opet počela rasti u 2010. i nastavila se dalje povećavati sljedećih godina, dugoročni rast ovisit će o budućim prilagodbama na tržištu rada. To bi moglo uključivati promjene u kretanjima radnika između država, sektora i regija ili utjecaj različitih uvjeta na tržištu rada na plaće radnika.
- U razdoblju između 2000. i 2007., ukupna potrošnja na istraživanje i razvoj kao udio BDP-a ostala je relativno stabilna na 1,85 %. Pokazatelj je bio otporan na kratkoročne učinke gospodarske krize. Zabilježen je čak blagi porast u 2008. i 2009. koji se tijekom sljedeće dvije godine zaustavio na 2 %. To je uglavnom bilo rezultat gospodarskog rasta uslijed poticanja potrošnje na istraživanje i razvoj.
- Energetski intenzitet u EU-u stabilno je opadao između 2003. i 2009. nakon čega je slijedio oporavak u 2010. i brzi pad u 2011. Pozitivan trend nastao je u kontekstu potpunog odvajanja bruto potrošnje energije u zemlji od gospodarskog rasta.

Tih oporavak tržišta rada

- Stopa zaposlenosti u EU-u povećala se s 66,6 % u 2000. na 70,3 % u 2008. Rast se nastavio u 2009. jer se stagnacija na tržištu rada produžila zbog gospodarske krize te je stopa zaposlenosti ostala na oko 68,5 % do 2012. Zbog toga je EU

Sažetak

skrenuo s puta ostvarenja cilja strategije Europa 2020. za 75 %.

- Između 2000. i 2007. regionalne razlike u zaposlenosti u EU-u smanjene su za 2,1 postotnih bodova. Napredak je poništen zbog gospodarske krize uslijed koje su se regionalne razlike postupno vratile na razinu iz 2000. (13,3 % u 2012.). Pozitivna je stvar da su se razlike u zapošljavanju među spolovima smanjile na najnižu razinu u cijelom desetljeću u iznosu od 5,6 postotnih bodova.
- Općenito se, u razdoblju između 2001. i 2004., stopa nezaposlenosti u EU-u povećala. U sljedeće četiri godine (2005. – 2008.) stopa nezaposlenosti stalno je padala te je u 2008. dostigla najnižu razinu od 7,1 % . Nakon tih poboljšanja slijedio je nagli porast te je u 2012. stopa nezaposlenosti u EU-u dostigla je rekordnih 10,5 %.

Glavni trendovi u održivoj potrošnji i proizvodnji

Potpuno odvajanje uporabe materijala od gospodarskog rasta?

- EU je u 2011. uspio generirati gospodarsku vrijednost od 1,60 EUR za svaki kilogram potrošenog materijala. To je bilo znatno poboljšanje u produktivnosti resursa od 2000., kada se iz iste količine resursa stvaralo samo 1,34 EUR po kilogramu.
- Takav porast učinkovitosti nastao je zbog rasta BDP-a koji je bio veći od domaćeg utroška materijala, posebno prije početka gospodarske krize. Uporaba resursa u EU-u naglo se smanjila od 2007. i nacionalna potrošnja materijala spustila se ispod razine od prije deset godina. Međutim, gospodarski oporavak ukazuje na promjenu trenda u 2011.
- Ti različiti trendovi, rast BDP-a i istovremeni pad domaćeg utroška materijala, ukazuju na potpuno odvajanje gospodarskog rasta od uporabe resursa u EU-u između 2000. i 2011. Međutim, nije jasno radi li se o stvarnoj promjeni u uzorcima uporabe resursa ili samo o odrazu učinka gospodarske krize na industriju s intenzivnim korištenjem resursa kao što je izgradnja.

Napredak u gospodarenju otpadom i emisijama onečišćivača

- Praksa gospodarenja otpadom znatno je napredovala u EU-u od 2000. Odlagališta, koja predstavljaju način odlaganja otpada koji najviše šteti okolišu, postupno su zamijenjena paljenjem otpada i, u većoj mjeri, reciklažom i kompostiranjem. U 2011. reciklirano je ili kompostirano oko 40 % komunalnog otpada.
- Postoje velike razlike u preradi otpada u EU-u. U 2011. metoda odlaganja otpada koja je prevladavala u Bugarskoj, Hrvatskoj i Rumunjskoj bilo je odlaganje (više od 90 %), dok je u Njemačkoj, Nizozemskoj i Švedskoj taj postotak bio ispod 1 %.
- Ostvaren je sličan napredak u području emisija zakiseljavajućih tvari i prekursora ozona. Stabilan pad od 1990. omogućio je EU-27 da ostvari svoje ciljeve u odnosu na emisije sumpornog oksida (SO_x) i nemetanskih hlapljivih organskih spojeva (NMHOS) do 2011. Međutim, 12 država članica prijavilo je emisije iznad nacionalnih pragova za barem jednog od onečišćivača.

Ne postoji jasan trend prema održivijim uzorcima potrošnje

- Potrošnja električne energije u kućanstvima rasla je gotovo kontinuirano od 1990. Taj je trend uglavnom posljedica povećanja broja kućanstava i promjena u njihovim uzorcima potrošnje, unatoč većoj učinkovitosti elektroničkih uređaja. Ta se pojava naziva „povratni učinak“. Za razliku od drugih pokazatelja potrošnje u ovom izvješću, pokazalo se da gospodarska kriza ne utječe na potrošnju električne energije u kućanstvima, a 2011. je bila prva godina u kojoj je došlo do velikog pada u potrošnji energije od 1990.
- Slično tome, ukupna se potrošnja energije u EU-u povećavala od 1990. Međutim, 2005. godina predstavljala je prekretnicu jer se potrošnja energije stabilizirala te počela padati u godinama nakon toga. Zbog krize u gospodarstvu EU-a u 2009. i 2011. došlo je do smanjenja i ukupna potrošnja energije pala je u 2011. na razinu prije 2000.
- Budući da su trendovi u potrošnji energije u kućanstvima i ukupnoj potrošnji energije bili drugačiji, posebno od 2005., nije moguće zaključiti jesu li uzorci

potrošnje u EU-u postali održiviji.

Ekološki uzorci proizvodnje

- S druge strane, uzorci proizvodnje u EU-u posljednjih su se godina popravili. Broj organizacija koje provode sustav ekološkog upravljanja u skladu s programom ekološkog upravljanja i revizije (EMAS) povećao se od 2003. U 2013., prihvaćanje EMAS-a, izraženo kao broj organizacija registriranih u EMAS-u po milijun stanovnika, bilo je posebno visoko u Cipru, Austriji, Španjolskoj, Italiji, Njemačkoj i Danskoj.
- Osim toga, poljoprivredna praksa u EU-u postala je sve održivija od 2005., što se vidi iz udjela ekološke poljoprivrede. Ovaj dinamički razvoj odražava se i u rastu prodaje organskih proizvoda na tržištu hrane EU-a.

Glavni trendovi u području socijalne uključenosti

Broj ljudi izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti povećao se od 2008.

- Između 2008. i 2012. broj ljudi izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti povećao se za 8,7 milijuna, sa 115,7 milijuna na 124,4 milijuna. Taj se broj smanjivao u razdoblju između 2005. i 2009. S početkom gospodarske krize, međutim, počeo je opet rasti.
- Broj od 124,4 milijuna ljudi izloženih riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u EU-u u 2012. odgovara 25 % ukupnog broja stanovnika. To znači da je jedna četvrtina stanovnika EU-a doživjela barem jedan oblik siromaštva obuhvaćen glavnim pokazateljem teme, odnosno, financijsko siromaštvo, tešku materijalnu deprivaciju i nemogućnost pristupa poslu. Trenutačnom razinom siromaštva i socijalne isključenosti ugrožava se cilj strategije Europa 2020. koji se odnosi na smanjenje siromaštva u okviru kojeg bi se do 2020. barem 20 milijuna ljudi trebalo udaljiti od rizika od siromaštva i socijalne isključenosti.

Financijsko siromaštvo se povećava i pogoršavaju se životni uvjeti

- Broj ljudi izloženih riziku od siromaštva nakon društvenih promjena povećao se s 80,7 milijuna u 2008. na 85,3 milijuna u 2012. Za razliku od glavnog pokazatelja, ovaj je broj bio u gotovo stalnom porastu od 2005., čak i prije gospodarske krize, s tim da se rast ubrzao nakon 2009. Financijsko siromaštvo prevladavajući je oblik siromaštva u EU-u i obuhvaća 17,7 % ukupnog stanovništva EU-a u 2012.
- Broj ljudi pogođenih teškom materijalnom deprivacijom znatno se povećao između 2008. i 2012. s 41,4 milijuna na 51,0 milijuna. Međutim, taj trend nije bio stalan, a 2009. je označila veliku prekretnicu. Iako se broj ljudi pogođenih teškom materijalnom deprivacijom znatno smanjio za gotovo 12 milijuna između 2005. i 2009., od tada se opet povećao za 11,2 milijuna i doveo do konačnih 10,3 % pogođenih stanovnika EU-a u 2012.
- Između 2005. i 2012. nije došlo do značajnih promjena u području nejednakosti prihoda. U 2012. najbogatijih je 20 % stanovnika u EU-u zaradilo više od 38 % nacionalnog ekvaliziranog dohotka, što je pet puta više od najsiromašnijih 20 %, koji su činili udio nešto manji od 8 %.

Nije ostvaren jasan napredak prema održivijem tržištu rada

- Broj ljudi koji žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada povećao se između 2008. i 2012. sa 34,3 milijuna na 36,9 milijuna. U skladu s drugim pokazateljima siromaštva, taj se broj smanjio između 2006. i 2009., ali se onda opet povećao zajedno s rastućom stopom nezaposlenosti, prije pada za 4,1 % između 2011. i 2012. Gospodarska neaktivnost znatno povećava rizik od siromaštva. U 2012., 9,8 % stanovništva EU-a u dobi između 0 i 59 godina živjelo je u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada.
- U razdoblju između 2004. i 2008. stopa dugoročne nezaposlenosti u EU-u smanjivala se. Međutim, nakon 2008., stopa se opet povećala i dosegla najveću razinu u povijesti od 4,6 % u 2012.
- Razlike u plaćama između muškaraca i žena znatno su se smanjile između 2006. i 2011. Unatoč tom povoljnom trendu, bruto plaća žena po satu bila je u 2011. još uvijek 16,2 % manja od plaće muškaraca.

Napredak u obrazovanju

- Udio osoba koje prijevremeno napuštaju školovanje i osposobljavanje stalno je padao od 2003. i dostigao je 12,8 % u 2012. Ako se nastave postojeći trendovi, čini se da će uskoro biti ostvaren cilj smanjenja stope prijevremenog napuštanja školovanja na manje od 10 % do 2020.
- Udio stanovnika u dobi između 30 i 34 godine koji imaju tercijarni stupanj obrazovanja stalno raste od 2000. To ukazuje na činjenicu da će biti ostvaren cilj strategije Europa 2020., odnosno, povećanje tog udjela na barem 40 % do 2020.
- Udio odraslih osoba s niskim stupnjem obrazovanja znatno se smanjio od 2000. Taj je trend očit u svim dobnim skupinama.
- Sudjelovanje u programima cjeloživotnog obrazovanja povećalo se između 2003. i 2012. Međutim, to se povećanje uglavnom dogodilo između 2003. i 2005. i od tada nije bilo daljnjeg napretka. Najveće stope sudjelovanja ostvaruju se u nordijskim zemljama, dok je u Bugarskoj, Grčkoj i Rumunjskoj zabilježen neznatan ili nikakav napredak u stopi sudjelovanja.

Glavni trendovi u području demografskih promjena

Stopa zaposlenosti radnika starije životne dobi na koje ne utječe gospodarska kriza

- U 2012. zaposleno je bilo 48,9 % radnika starije životne dobi. Stopa zaposlenosti slabo se, ali kontinuirano povećavala od 2000. Postoji stabilan trend rasta udjela radnika starije životne dobi u radnoj snazi i čini se da je otporan na gospodarsku krizu. Međutim, još uvijek nije ostvaren cilj od 50 % koji je utvrđen u Lisabonskoj strategiji, koja je prethodila strategiji Europa 2020. i koji je trebao biti ostvaren do 2010.
- U razdoblju između 2000. i 2012. smanjile su se razlike u zaposlenosti muškaraca i žena među radnicima starije životne dobi. Dok je stopa zaposlenosti žena ostala manja od zaposlenosti muškaraca, žene su očito ostvarile veći rast od 14,4 postotnih bodova od 2000. u usporedbi s 9,3 postotnih bodova za muškarce.

Promjene u strukturi stanovništva potvrda su demografskih izazova

- Očekivani životni vijek u dobi od 65 godina u EU-u bio je 21,3 godina za žene i 17,2 godina za muškarce. Od 2002. su se očekivane godine života stalno povećavale za oba spola i razlike između muškaraca i žena su se smanjivale. Budući da je u 2011. stopa porasta po godini bila ispod 1 % za muškarce, ne zna se hoće li se još povećavati u budućnosti.
- Stopa plodnosti je u EU-u iznosila 1,57 djeteta po ženi. Taj podatak ukazuje na porast od 8 % od 2002. Međutim, nakon razdoblja stabilizacije na 1,6 djece, prosječan broj rođene djece malo se povećao u 2011.
- Uz nedavno smanjenje stope plodnosti, neto stopa migracija u EU-u smanjila se u 2011. Navedena dva trenda opadanja mogla bi dovesti do ubrzanja demografskih promjena, uz povećanje udjela starijeg stanovništva u europskim zemljama.
- Udio starijih osoba u stanovništvu radne dobi u EU-u stalno se povećavao do razine od 25,8 % u 2012. U nedavnim projekcijama predviđa se stalni porast u budućnosti do 2050., nakon čega slijedi stabilizacija na razini od oko 55 %.

Nije ostvareno povećanje razine prihoda umirovljenika

- U 2012. prosječna razina prihoda umirovljenika u EU-u iznosila je 56 % zarade radnog stanovništva u dobi od 50. godina. Nakon što je bio manje ili više stabilan na oko 50 %, omjer zamjene blago se povećao od 2010.
- U državama članicama EU-a omjer razine prihoda od mirovina starijih osoba u

Sažetak

odnosu na razinu prihoda od zarade osoba u dobi od 50 do 59 godina iznosio je od 39 % na Cipru do 79 % u Luksemburgu. Između 2005. i 2012., razlika među državama članicama se malo povećala.

Javne financije u EU-u još uvijek se nisu oporavile

- Javni dug u EU-u znatno se povećao od početka gospodarske krize u 2007. Nakon što je pao ispod referentne razine od 60 % utvrđene u Maastrichtu u 2007. (na 59 %), sljedećih se godina bitno povećao i dostigao 85,3 % BDP-a u 2012. Razina javnog duga u EU-u znatno se razlikovala, od 10,1 % BDP-a u Estoniji do 156,9 % u Grčkoj.
- Trošak države za isplate mirovina jedan je od čimbenika javne potrošnje. Mnoge države članice provele su reforme svojih mirovinskih sustava kako bi se radni vijek stanovništva produžio. Između 2010. i 2011. prosječno trajanje radnog vijeka u EU-u povećalo se za 1,8 godinu. U 2011. muškarci su radili u prosjeku 37,4 godine života, a žene 31,9.

Glavni trendovi u području javnog zdravlja

Povećanje životnog vijeka ne vodi do dužeg zdravog života

- Između 2004. i 2011. očekivani se životni vijek pri rođenju za žene i muškarce blago povećao uz godišnju stopu rasta od 0,45 (muškarci) i 0,3 % (žene). Nasuprot tome, broj godina zdravog života pri rođenju nije se povećao za žene, dok se za muškarce povećao neznatno.
- Veće stope rasta životnog vijeka i niže stope rasta godina zdravog života ukazuju na to da ljudi u prosjeku ne provode život u dobrom zdravlju već boluju od neke bolesti ili invaliditeta.

Poboljšanja pokazatelja zdravlja usporavaju nakon početka gospodarske krize, a nejednakosti u zdravlju i dalje postoje

- Između 2000. i 2009. stopa smrtnosti od kroničnih oboljenja smanjila se u EU-u sa 142 na 116 po 100 000 ljudi mlađih od 65 godina. Kod muškaraca, kod kojih trenutačno postoji veća vjerojatnost da će oboljeti od kronične bolesti, došlo je do većeg smanjenja (2,4 %) nego kod žena (1,9 %), što ukazuje da se stopa smrtnosti među spolovima izjednačuje. Unatoč poboljšanju stope smrtnosti zbog kroničnih oboljenja, omjer smrti zbog kroničnih oboljenja u odnosu na sve uzroke smrtnosti ostao je stabilan. To ukazuje na činjenicu da bi se povećanje stope smrtnosti od kroničnih oboljenja moglo objasniti ukupnim smanjenjem stope smrtnosti.
- Stopa smrtnosti zbog samoubojstva općenito se u prosjeku smanjila za 1,4 % između 2000. i 2010. Međutim, taj trend nije stalan. Između 2000. i 2007. prosječno godišnje smanjenje bilo je puno veće i iznosilo je 2,5 %. Međutim, samoubojstva su se znatno povećala tijekom 2008. (za 2 %) i 2009. (za dodatnih 3 %), te su se ponovno smanjila u 2010. Većina povećanja stope samoubojstava od 2007. odnosi se na muškarce, što je moguća posljedica učinka gospodarske krize na nezaposlenost.
- Zbog gospodarske krize ograničen je pristup zdravstvenoj skrbi. Nakon pada između 2005. i 2009., udio stanovništva koji si ne može priuštiti medicinsku njegu počeo se opet povećavati u 2009. i dostigao je 2,3 % u 2011. Povezivanjem te promjene s gospodarskom krizom i nejednakostima u prihodima u odnosu na pristup zdravstvenoj skrbi može se doći do zaključka da se zbog gospodarske krize smanjio pristup medicinskoj skrbi.

Ostvaren je nikakav ili nedovoljan napredak u odnosu na čimbenike koji utječu na zdravlje kao što je proizvodnja otrovnih kemikalija ili izloženost onečišćenju zraka

Sažetak

- Proizvodnja otrovnih kemikalija u EU-u blago se povećala između 2002. i 2007. ali se u 2008. i 2009. znatno smanjila zbog gospodarske krize. Dvije godine kasnije (u 2011.), nakon oporavka europskog tržišta, proizvodnja se opet vratila na staru razinu. Privremeni se pad stoga može objasniti stagnacijom gospodarskih aktivnosti koja je dovela do manje industrijske proizvodnje za vrijeme gospodarske krize.
- Između 2000. i 2011. izloženost zagađenosti zraka od čestičnih tvari povećala se u gradovima za 1 mikrogram po kubičnom metru i u 2011. dostigla razinu od 27 mikrograma po kubičnom metru. Međutim, s obzirom na značajne razlike iz godine u godinu, teško je izdvojiti jasan trend. Cilj smanjenja emisija na 20 mikrograma do 2010. ne može se ostvariti. U 2010. emisija čestičnih tvari iznosila je 26 mikrograma po kubičnom metru, što je 6 mikrograma iznad ciljne vrijednosti.
- Ukupna izloženost gradova onečišćenju ozonom povećala se na prosječnu godišnju stopu od 1,7% između 2000. i 2011. Međutim, razvoj je bio promjenljiv zbog utjecaja vremenskih prilika na koncentracije ozona i velike razlike među zemljama.

Glavni trendovi u području klimatskih promjena i energije

Emisije stakleničkih plinova u EU-u se smanjuju, ali globalna temperatura raste

- Emisije stakleničkih plinova u EU-u bitno su se smanjile od 1990. Najveći pad dogodio se početkom 1990.-ih između 2007. i 2011. Cilj strategije Europa 2020. koji se odnosi na smanjenje emisija stakleničkih plinova za 20 % u odnosu na razine iz 1990., očito je moguće ostvariti.
- Najveća smanjenja ostvarena su u proizvodnoj, građevinskoj i energetskej industriji. Smanjene su emisije iz sektora otpada i poljoprivrede, ali one čine manji udio u ukupnom postotku emisija. Jedini sektor u kojem emisije rastu prometni je sektor. Nagli porast zabilježen je i u sektorima međunarodnog zrakoplovnog prometa i pomorskog prometa. Emisije iz kopnenog prometa i dalje su iznad razine iz 1990., ali od 2007. pokazuju trend opadanja.
- Smanjenja emisija stakleničkih plinova u EU-u prekomjerno se nadoknađuju brzim rastom globalnih emisija. Rastu koncentracije stakleničkih plinova u atmosferi. Iako postoji vremenski odmak između emisija i povećanja temperature, prosječne vrijednosti temperatura već pokazuju jasan trend rasta. Zatopljenje kontinuirano ubrzava tijekom posljednja četiri desetljeća.

Nije ostvaren jasan napredak prema nižoj potražnji energije

- Nakon manje ili više kontinuiranog porasta između 1990. i 2006., potrošnja primarne energije u EU-u spustila se u 2011. na razinu iz 1999. Međutim, trend smanjivanja nije bio stalan. Još ćemo vidjeti može li se taj pad održati nakon ponovne uspostave većeg gospodarskog rasta u EU-u.
- EU je u 2011. uvezao više od polovice svoje energije. Od početka 1990.-ih, udio ukupnih energetske potrebe koje su zadovoljene uvozom iz država izvan EU-a gotovo se svake godine povećavao. Od 2006. na dalje, ostao je na razini malo višoj od 50 %.

Brzo povećanje obnovljivih izvora energije, posebno u sektoru električne energije

- Energija dobivena iz biomase, vjetra, sunčeve i zemljine topline pomaže u zadovoljavanju sve većeg udjela ukupne energetske potražnje u EU-u. Sve su države članice povećale svoj udio obnovljive energije između 2005. i 2011. Dok je doprinos biomase daleko najveći, najveći rast zabilježen je u uporabi energije vjetra i sunčeve energije.
- Obnovljivi izvori energije najviše su prodrli u sektor električne energije u kojem obnovljivi izvori čine petinu ukupno proizvedene energije u 2011.
- S druge strane, udio obnovljivih izvora energije koji se koriste u prometu smanjio se u 2011. u usporedbi s prethodnom godinom. Međutim, to je rezultat statističkih prilagodbi koje isključuju biogoriva koja nisu potvrđena kao održiva. Podaci iz 2010. pokazuju da EU nije ostvario svoj privremeni cilj povećanja uporabe obnovljivih izvora energije u prometu.

Glavni trendovi u području održivog prometa

Nije ostvareno potpuno odvajanje potrošnje energije u prometu od gospodarskog rasta

- Potrošnja energije u prometu po jedinici BDP-a smanjila se za 8,3 % od 2000. Taj se trend malo povećao od početka gospodarske krize jer se ekološka sastavnica tog pokazatelja – uporaba energije u prometu – smanjivala četiri godine za redom nakon 2007. Općenito se između 2000. i 2011. potrošnja

Sažetak

- energije u prometu povećala za 6,7 %, dok je gospodarski rast bio brži sa 16,5 %.
- Podudaranje među tim trendovima – rast potrošnje energije (još jači) i BDP-a – ukazuje na relativno odvajanje potrošnje energije u prometu od gospodarskog rasta u EU-u u razdoblju između 2000. i 2011. Potpuno odvajanje (odnosno smanjenje potrošnje energije u prometu uz rast gospodarstva) može se uočiti iz godine u godinu u 2010. i u 2011. Međutim, nije sigurno predstavlja li to stalan trend ili je samo posljedica gospodarske krize.

Nisu ostvarene značajne promjene u načinima prijevoza i mobilnosti

- Nema velikih razlika u učinkovitosti različitih načina prijevoza. Podjela putničkog prometa prema načinima prijevoza u 2011. ostala je slična onoj iz 2000. U teretnom je prometu došlo do blagih promjena od 2009. jer je željeznički promet vratio svoj izgubljeni udio od cestovnog prometa. Prema tome, udio teretnog prometa približava se razini iz 2000. Međutim, te male promjene mogu također biti posljedica razlika u metodologiji.
- Iako na razini EU-a nije došlo do velikih promjena u načinima prijevoza, udjeli načina prijevoza znatno se razlikuju između država članica. Dok je u 2011. cestovni promet prevladavao u putničkom i teretnom prometu, željeznički je promet imao značajni udio s više od 30 % teretnog prometa u nekim državama članicama, kao što su baltičke zemlje.
- Nije uočen bitan učinak odvajanja za količinu teretnog prometa u odnosu na BDP. Kriza je znatno utjecala na BDP i na količinu prometa, s tim da je utjecaj na količinu veći. Od 2009. došlo je do blagog rasta. Međutim, još se ne može doći do zaključka radi li se o odvajanju.

Negativni učinci prometa još se nisu smanjili

- Još uvijek nije ostvareno opće smanjenje emisija stakleničkih plinova u prometu od 2000. Iako su emisije u padu od 2007., kao rezultat gospodarske krize, tim padom nisu poništena prethodna povećanja emisija.
- Broj žrtava prometnih nesreća u padu je od 2000. Međutim, ostvaren je cilj od samo 27 000 žrtava prometnih nesreća u 2010. Prema tome, potrebno je uložiti daljnje napore u ostvarenje cilja od 15 500 žrtava do 2020.

Glavni trendovi u području prirodnih resursa

Gubi li EU svoj prirodni kapital?

- Između 2000. i 2011. indeks uobičajenih ptica ostao je relativno stabilan, ali polarizirani su trendovi očitiji u populacijama uobičajenih seoskih i šumskih ptica. Dok se broj šumskih ptica smanjio za 9,7 postotnih bodova u tom razdoblju, indeks seoskih ptica smanjio se za 5,6 postotnih bodova.
- Smanjenje broja seoskih ptica u sjevernoj i zapadnoj Europi u velikoj je mjeri rezultat promjena u načinu obrade zemljišta, intenzivne poljoprivrede i specijalizacije. Glavni su pokretači subvencije za poljoprivredu, manjak poticaja za održavanje poljoprivrednog zemljišta visoke poljoprivredne vrijednosti (poljoprivredna područja koja podržavaju veliku raznolikost vrsta i staništa i/ili ugroženih vrsta) i povećanje uporabe biomase za proizvodnju obnovljive energije.
- Ukupan ulov ribe iz fondova izvan sigurnih bioloških granica smanjio se za 23,1 postotnih bodova u razdoblju između 2000. do 2010. Međutim, godišnje vrijednosti između 2002. i 2010. kreću se u prosjeku oko 16,3 %, što je puno iznad sigurne biološke granice. Ukupni riblji fond i dalje je ugrožen zbog pretjeranog ribolova u sjeveroistočnom Atlantiku.

Smanjenje ribarske flote: pozitivno za okoliš i za obalno gospodarstvo

- Veličina ribarske flote EU-a (mjerena prema snazi motora) smanjila se između 2007. i 2012. u prosjeku za 2,4 % po godini. Međutim, potrebno je uložiti veće napore i provesti više reformi politika u cilju prilagodbe kapaciteta flote, što će dovesti do održivijeg upravljanja ribljim fondom i boljih gospodarskih uvjeta za

Sažetak

aktivne ribare.

Izvlačenje vode približava se održivim razinama

- Ukupno izvlačenje vode smanjilo se u posljednjem desetljeću u većini regija Europe osim u jugozapadnoj Europi, gdje je ostalo na istoj razini. Zemlje kao što su Litva, Rumunjska i Belgija ostvarile su znatan napredak prema održivijem gospodarenju vodom.

Urbanizacija i promet uzrokuju daljnje oduzimanje zemljišta u EU-u

- Ukupno 4,6 % zemljišta u EU-u bio je pokriveno umjetnim površinama u 2012. Sve veća potražnja za stanovanjem i gospodarskim djelatnostima u urbanim područjima i širenje mrežnih područja u obalnim zonama uzrokuju trajno smanjenje količine poluprirodnog i obradivog zemljišta u EU-u.

Glavni trendovi u globalnom partnerstvu

Službena razvojna pomoć je u padu, EU nije ostvario svoje ciljeve

- Službena razvojna pomoć EU-a izražena kao udio u bruto nacionalnom dohotku (BND) povećala se za 0,05 postotnih bodova između 2004. i 2012. i dostigla je 0,39 % u 2012³.
- Međutim, u razdoblju između 2010. i 2012., ukupna se razvojna pomoć smanjila zbog proračunskih ograničenja uslijed gospodarske i financijske krize. Sličan trend može se uočiti i kod drugih velikih donatora.
- EU nije ostvario svoj zajednički privremeni cilj izdvajanja 0,56 % svog BND-a za službenu razvojnu pomoć u 2010. Ako se povećanje nastavi u istom ritmu između 2004. i 2012., EU neće ostvariti svoj dugoročni zajednički cilj izdvajanja 0,7 % BND-a za službenu razvojnu pomoć u 2015.

Povećanje udjela sredstava EU-a za financiranje razvoja zemalja u razvoju

- Iznos financijskih sredstava izdvojenih za zemlje u razvoju iz država članica EU-15, iz javnog i privatnog sektora, povećao se u prosjeku za 4,6 % po godini između 2000. i 2011. Unatoč tom ukupnom pozitivnom trendu, uočljive su nestabilnosti koje bi mogle uzrokovati nepredvidljivost zemljama u razvoju koje posebno ovise o vanjskoj financijskoj pomoći.
- Udio službene razvojne pomoći najmanje razvijenim zemljama i ostalim zemljama s niskim prihodima povećao se od 2000., te je u 2011. tim zemljama upućeno 52,5 % službene razvojne pomoći iz EU-15.
- Izravna strana ulaganja ključna su nadopuna razvojnim naporima. Međutim, između 2000. i 2011., izravna strana ulaganja iz EU-15 u najmanje razvijene zemlje i druge zemlje s niskim prihodima smanjila su se u prosjeku za 3,4 % godišnje, sa 3,2 % ukupnih izravnih stranih ulaganja u 2000. na 2,2 % u 2011.

Povećanje uvoza EU-a iz zemalja u razvoju

- Uvoz iz zemalja u razvoju u EU povećao se uz prosječnu godišnju stopu od 7,8 % između 2000. i 2012., a udio uvoza iz zemalja u razvoju u ukupnom uvozu EU-a povećao se sa 35,2 % u 2001. na 47,2 % u 2012.
- Uvoz iz Kine bio je drugi najveći čimbenik u pozadini tog trenda. Udio tog uvoza u ukupnom uvozu EU-a iz zemalja u razvoju povećao se s 24 % u 2000. na 35 % u 2012. Ukupno je količina uvoza iz Kine u 2012. bila više nego tri puta veća od uvoza u 2000.
- Povećao se i uvoz iz najmanje razvijenih zemalja, ali u prosjeku je stopa rasta bila samo oko trećine stope rasta uvoza iz svih zemalja u razvoju u EU. U 2012. je uvoz između najmanje razvijenih zemalja i dalje predstavljao manje od 2 % ukupnog uvoza u EU.

Manja razlika u emisijama CO₂ zbog povećanja emisija u zemljama u razvoju

- Iako su se razlike u emisijama CO₂ po glavi stanovnika između EU-a i zemalja u

---

³ Privremeni podaci za 2012.

Sažetak

razvoju smanjile u razdoblju od deset godina između 2000. i 2011., emisije EU-a ostale su na razini od 7,4 tona po glavi stanovnika, što je 2,6 puta više od prosjeka u zemljama u razvoju koji iznosi 2,9 tona po glavi stanovnika.

- Razlika se smanjila uglavnom zbog povećanja emisija iz zemalja u razvoju i financijske krize koja je dovela do smanjenja emisija CO₂ po glavi stanovnika u EU-u.

Glavni trendovi u području dobrog upravljanja

Trendovi u području dosljednosti i učinkovitosti politika su pozitivni, ali se povjerenje javnosti smanjuje

- Manje od polovine građana EU-a ima povjerenja u tri glavne institucije EU-a. U 2012. godini najviše se vjerovalo Europskom parlamentu (44 % građana kažu da mu vjeruju), a nakon njega Europskoj komisiji (40 %) i Vijeću EU-a (36 %). Povjerenje građana u političke institucije uglavnom je nisko na svim političkim razinama, posebno povjerenje prema političkim strankama i institucijama na nacionalnoj razini (na primjer, samo 15 % vjeruje političkim strankama, a 27 % vjeruje nacionalnim vladama).
- Broj slučajeva povrede u vezi s novim jedinstvenim tržištem smanjio se za 38 % u razdoblju između 2007. i 2012. Najveći se pad dogodio nakon 2010. Dvije najveće skupine predmeta povreda jedinstvenog tržišta odnose se na oporezivanje i pitanja zaštite okoliša i čine 44 % svih tekućih slučajeva povreda u studenome 2012.
- Nakon znatnog pada od 2000., deficit prenošenja zakonodavstva EU-a o jedinstvenom tržištu smanjio se na 0,6 % u studenome 2012. Deficit prenošenja, koji je u pregledu stanja unutarnjeg tržišta opisan kao „najbolji rezultat dosad“, iznosio je 0,4 postotnih bodova ispod cilja od 1 % za prenošenje pravila jedinstvenog tržišta.

U porastu je komunikacija građana s vladama putem interneta, ali sudjelovanje na izborima opada

- Komunikacija građana s javnim tijelima vlasti u EU-u putem interneta povećala se za 8 postotnih bodova između 2008. i 2012. Nakon blagog pada u 2011., komunikacija putem interneta s javnim tijelima vlasti opet se povećala i dostigla 44 % u 2012. Taj je trend djelomično posljedica ukupnog povećanja uporabe interneta u EU-u.
- Izlazak građana na izbore smanjio se za 1,5 postotnih bodova na nacionalnim parlamentarnim izborima u EU-u između 2000. i 2012. Trend smanjivanja očit je i u sudjelovanju na parlamentarnim izborima u EU-u.

Pomak s oporezivanja rada na oporezivanje energije i porez za zaštitu okoliša nije postignut

- Omjer između radnih poreza i poreza za zaštitu okoliša u EU-u povećao se za 10,1 % između 2000. i 2011. U tom razdoblju, udio poreza za zaštitu okoliša u ukupnim prihodima od poreza i socijalnim doprinosima smanjio se u usporedbi s porezima na dohodak. Taj je trend suprotan ciljevima strategije EU-a za održivi razvoj i strategije Europa 2020. kojima se zagovara promjena načina oporezivanja rada u oporezivanje energije i porez za zaštitu okoliša („pozelenjivanje“ poreznog sustava).
- Implicitna porezna stopa na energiju također se smanjila u EU-u. Međutim, pad je bio manji i iznosio je samo 1,6 % između 2000. i 2011. Smanjenje implicitne porezne stope na energiju ukazuje na pad u učinkovitog poreznog opterećenja energije u odnosu na moguću poreznu osnovicu.

Utjecaj globalne ekonomske i financijske krize na glavne trendove

Pokazatelji iz ovog izvješća daju različite rezultate. Osim toga, zbog problema uzrokovanih gospodarskom krizom teško je donijeti opće zaključke o tome je li EU

ostvario napredak prema održivom razvoju.

Usljed globalne gospodarske i financijske krize koja je započela početkom 2007., EU je tijekom 2008. ušao u recesiju. Na kraju 2013., dok se dovršava ovo izvješće, gospodarstvo EU-a još uvijek sporo raste. Kriza je snažno utjecala na sve, ne samo na gospodarstvo, već i na mnoge društvene i okolišne trendove spomenute u ovoj publikaciji. U ovom se odjeljku daje kratak sažetak područja obuhvaćenih u razdoblju koje je započelo 2007. i traje, tamo gdje je to moguće, do 2011./2012. Iako to u ovom trenutku nije potpuno jasno, neke od posljedica, kao što je niža stopa ulaganja, mogle bi imati dugoročne i trajne učinke koji će doći na vidjelo tek u kasnijim izvješćima.

Problemi likvidnosti u bankarskom sektoru, koji su započeli u 2007., doveli su do smanjenja količine kredita i pada cijena imovine, a to je uzrokovalo manju potražnju i povećanje „štednje kućanstava“, smanjenje ulaganja poduzeća i kućanstava te pad u međunarodnoj trgovini (koji se odražava u pokazateljima „uvoza iz zemalja u razvoju“) te pad „stvarnog BDP-a po glavi stanovnika“. Razine „javnog duga“ drastično su se povećale. „Zaposlenost“ se smanjila, posebno među mladim ljudima, i taj je trend više pogodilo muškarce nego žene („zaposlenost žena“). Usporio se rastući trend „zapošljavanja starijih osoba“. Zbog povećanja količine radne snage i promjena radnih sati, smanjila se „produktivnost radne snage“.

Međutim, povećali su se „izdaci za istraživanje i razvoj“ jer je nekoliko zemalja povećalo izdatke u naporima da potaknu gospodarski oporavak i dugoročan rast. Kao rezultat pada potražnje, smanjila se industrijska proizvodnja. To je očito iz primjera „proizvodnje otrovnih kemikalija“.

Povećanje „nezaposlenosti“ i „dugoročne nezaposlenosti“ imalo je društvene posljedice. Iako se ukupan „rizik od siromaštva“ smanjio, povećao se za dobnu skupinu između 25 i 45 godina te u određenoj mjeri i za dobnu skupinu od 18 do 24 godina. Također se povećao „intenzitet siromaštva“ i broj samoubojstava, posebno među muškarcima i osobama srednje dobi. Smanjila se i ukupna „neto stopa migracija“, vjerojatno kao rezultat težeg pronalaženja zaposlenja u EU-u. U okviru globalne borbe protiv siromaštva, smanjilo se „financiranje zemalja u razvoju“ zbog manjeg priljeva sredstava od privatnih donatora, a ne iz službenih izvora ili NVO-a.

Energetska potražnja („ukupna potrošnja energije“) smanjila se u odnosu na BDP. Zbog manje potrošnje došlo je do stabilizacije „energetske ovisnosti“ EU-a i prekinut je dugoročan trend prema sve većoj ovisnosti. „Emisije stakleničkih plinova“ i „emisije onečišćivača“, koje su već bile u padu, još su se brže smanjile.

Teretni promet padao je brže od BDP-a (što se vidi u pokazatelju „količina teretnog prometa u odnosu na BDP“). Potrošnja energije u prometu ipak se smanjila manje od BDP-a („potrošnja energije u prometu u odnosu na BDP“), vjerojatno zbog sporijeg smanjenja u putničkom prometu. Količina emisija stakleničkih plinova iz prometa smanjila se, a emisije dušikovih oksida (NO_x) iz prometa i emisije čestičnih tvari iz prometa smanjile su se brže nego prethodnih godina. „Broj osoba poginulih u prometnim nesrećama“ smanjio se, vjerojatno kao rezultat manje količine prometa.

Reakcija javnosti na krizu i njezino rješavanje odražava se u smanjenju povjerenja građana u institucije EU-a te u „izlasku građana na nacionalne izbore“.

Zbog okolnosti koje su prikazane u tekstu, teško je ocijeniti je li posljednjih godina u EU-u ostvaren stvaran napredak prema održivom razvoju. Međutim, ako se uzme u obzir da se gotovo polovina glavnih pokazatelja održivog razvoja EU-a kreće u blago

Sažetak

ili potpuno nepoželjnom smjeru, čini se da treba uložiti više napora kako bi se Europska unija dovela na put održivog razvoja.